

"כל ישראל ערבין זה בזה"

(תלמוד בבלי, מסכת שבועות, דף ל"ט עמוד א')

פרק 4

כבר בעת העתיקה היו ביטויים רבים לתחושת האחיות של יהודים כלפי יהודים אחרים. בתלמוד נאמר: "כל ישראל ערבין זה בזה". אפשר לראות באָמרה זו תיאור של המציאות, קריאה לסולידריות יהודית, ואולי אף ציווי על כל בני ישראל להיות ערבים זה לזה, כלומר אחראים זה לזה. בפרק זה תכירו כמה מקרים שבהם עזרו יהודים ליהודים אחרים, כמה סיפורים שנבחרו מכין אלפי מקרים של ערבות הדדית.

יחד נפדה את אחינו השבויים!

ליסבון, פורטוגל, 1472

לכבוד יחיאל מפיסא,

ברצוני לספר לך על קורות היהודים באזורנו. המלך, יאריך ה' ימיו על ממלכתו, קיבץ אניות הים ומלָחֵיָה, ועבר בארץ אפריקה וכבש ארצות ונלחם בעיר אַרְזִילָה. והנה, בחסדי ה' מבני ישראל לא מת איש, אבל חמישים ומאתיים נלקחו בשבי, אנשים, נשים וטף - והם רעבים וצמאים, ערומים וחסרי כול.

וכאשר ראינו שבני ציון נמכרים לעבדים ולשפחות, אנו, ראשי העדה בפורטוגל, קיבלנו החלטה לקרוא לשבויים דרור, ולהחזירם לחופשי ולתת מכספנו לפדות אותם מהשבי.

ונשלחו שנים עשר שליחים - נשיאים מבני ישראל, כמספר שבטי ישראל, ואני ביניהם - מעיר לעיר, וממדינה למדינה, "להוציא את בני ישראל ממצרים", ולבקש כסף כדי לפדות אותם.

עד כה, נָפְדוּ מאתיים ועשרים מהם בסכום יקר - עשרת אלפים מטבעות זהב. ומכיוון שכל רכושם של המסכנים הללו נגב, והם חסרי בגדים ומזון, עלינו לדאוג גם לכל צורכיהם.

והנה לא נָפְדוּ עד הנה עוד שלושים איש, כי נפלו ביד אדונים קשים, ואדוניהם הלכו בדרך רחוקה מעבר לים ואינם פה עמנו היום.

אלו קצת הדברים, והם היו עלי לטורח כל היום וכל הלילה.

וכל אדם מישראל השומע זאת יזדעזע, ויניע בראשו (מתוך דאגה ועצב).

יצחק בן יהודה אַבְרָבָנְאֵל

(על פי מכתב מהרב דון יצחק בן יהודה אַבְרָבָנְאֵל ליחיאל מפיסא)

פיסא -

העיר פיזה
שבאיטליה

המלך -

כאן, אלפונסו
החמישי, מלך
פורטוגל

העיר אַרְזִילָה -

עיר במרוקו

הרב דון יצחק אַבְרָבָנְאֵל
(1508-1437)

אחד מפרשני התורה
הגדולים ומדינאי חשוב
ששירת בחצר מלך
פורטוגל

מידע

מִצּוֹת פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים:

פעמים רבות בהיסטוריה נפלו יהודים בשבי, ויהודים אחרים פָּדוּ (שחררו) אותם באמצעות סכומי כסף גבוהים. מצוות פדיון שבויים נחשבת למצווה בעלת חשיבות עליונה. התלמוד מכנה אותה "מצווה רבה", כלומר מצווה גדולה (תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף ח' עמוד ב').

אמר הרמב"ם: "אין לך מצווה רבה כפדיון שבויים" (רמב"ם, הלכות מתנות עניים, פרק ח' הלכה י').

עדויות רבות מלמדות שקהילות יהודיות בעולם אספו כספים מבני הקהילה כדי לפדות יהודים שנפלו בשבי.

1 בעקבות פלישת צבא פורטוגל למרוקו בשנת 1470 נפלו יהודי אַרְזִיֶלָה בשבי ונמכרו לעבדות.

◀ מה עשו אברבנאל וראשי העדה האחרים כדי לפדות את השבויים?

2 אילו בעיות צפויות, לדעתכם, להתעורר אם קהילה יהודית תסכים לפדות שבויים במחיר גבוה מאוד?

3 ◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.

◀ הקיפו באדום את הארץ שבה נמצאו היהודים שהיו זקוקים לעזרה במקרה זה.

◀ הקיפו בכחול את הארץ שבה נמצאה הקהילה היהודית שסייעה להם.

◀ ציירו חץ בין שתי הארצות האלה כדי לסמן את כיוון העזרה.

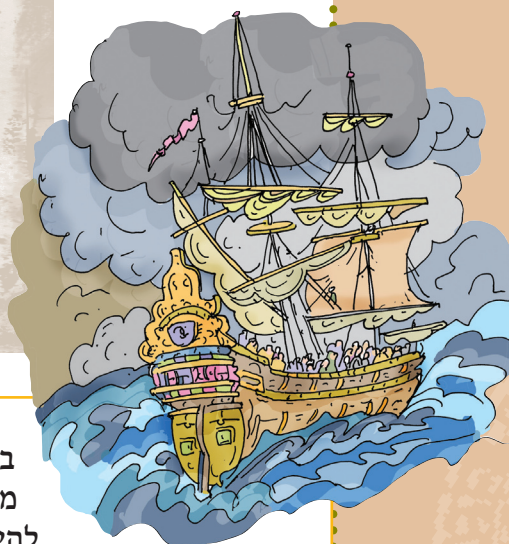
אֶשֶׁת חַיִל

כך סייעה דונה גרציה לבריחת היהודים האנוסים מפורטוגל:

לבניך שבשל עוניים לא היה לידם די כסף לצאת לדרך הארוכה, דונה גרציה סיפקה להם ואת כל צורכיהם בראשית מסעם, והיא שפרנסה (נתנה שוחד ל) בעלי הון (נוצרים כדי שיעלימו עין מבריחת היהודים) כך הציל "הנשר הזה" רבים מבניך... מפני אכזריותם של הפורטוגלים, עד שנדמתה כמעט כאלוהים בימי יציאת מצרים.

(על פי עדותו של סמואל אושקי, "נחמה לצרות ישראל")

רקע

בשנת 1492 גורשו היהודים מספרד, ובשנת 1497 גורשו היהודים מפורטוגל. רוב היהודים עזבו את הממלכות הללו, ומי שרצו להישאר נאלצו להתנצר. הם נקראו "אנוסים" בלשון היהודים ו"נוצרים חדשים" בלשון הכנסייה. רבים מהם שמרו על יהדותם בסתר.

כ־40 שנה לאחר גירוש היהודים, הקימה הכנסייה בפורטוגל בית דין מיוחד - האינקוויזיציה - שחקר את "הנוצרים החדשים" בחשד שהמשיכו לשמור על האמונה היהודית ועל כמה מהמצוות.

מי שהודו ב"אשמה" הועלו על המוקד (נשרפו באש), וגם מי שלא הודו נידונו לעונשים כבדים. רבים מהאנוסים חששו לחייהם ורצו לברוח לארצות סובלניות יותר.

מידע

דונה גרציה נשיא (1510-1569)

דונה גרציה נשיא נולדה למשפחה של יהודים אנוסים שנמלטו מספרד לפורטוגל לאחר גירוש היהודים מספרד בשנת 1492. אולם לאחר חמש שנים (בשנת 1497) גורשו היהודים גם מפורטוגל. משפחתה של דונה גרציה התנצרה אך שמרה על יהדותה בסתר.

דונה גרציה החליטה לעזוב את פורטוגל והתיישבה בעיר אנטוורפן (היום בבלגיה). לאחר מות בעלה היא ניהלה בכוחות עצמה את החברה הענקית שהקימו בעלה ואחיו, חברה שעסקה בייבוא תבלינים לאירופה, והייתה אחת הנשים העשירות בתקופתה. לאחר כמה שנים התיישבה באיטליה, ושם יכלה בפעם הראשונה בחייה לחיות חיים יהודיים בגלוי.

1

גם בספרד (משנת 1492) וגם בפורטוגל (משנת 1497) הותר ליהודים להישאר במדינה רק אם יתנצרו. היו יהודים שהתנצרו בעל כורחם, "כי לא היה לידם די כסף לצאת לדרך הארוכה".

◀ מצאו בעדותו של סמואל אושקי לפחות שתי סיבות שהקשו על האנוסים לצאת מפורטוגל והסבירו במילים שלכם כיצד עזרה להם דונה גרציה.

בעיני היהודים בני דורה, דונה גרציה נשיא "נדמתה כמעט כאלוהים בימי יציאת מצרים".

◀ הסבירו את ההשוואה הזאת.

◀ חפשו בספר משלי, פרק כ"ט פסוק ל"א.

◀ במדליה שהנפיקה מדינת ישראל לזכרה של דונה גרציה נשיא, כתוב משפט המבוסס על פסוק זה. הסבירו מדוע מצאו לנכון להזכיר את הפסוק הזה במדליה.

2

3

מידע

תמיכה בהתיישבות היהודית בטבריה

באימפריה העות'מנית (בארצות שהיו בשלטון תורכיה) זכו היהודים ליחס טוב יותר מאשר באיטליה. משום כך עברה דונה גרציה נשיא לעיר איסטנבול, וגם שם המשיכה לתרום סכומי כסף גדולים מאוד לטובת הקהילה היהודית המקומית ולנזקקים יהודים ולא יהודים. נוסף על כך היא "שכרה" את העיר טבריה שבארץ ישראל, כלומר שילמה לסולטן התורכי שכר שנתי גבוה כדי שיתיר ליהודים להתיישב בעיר.

4

◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.

◀ הקיפו באדום את הארצות שבהן התגוררו היהודים האנוסים שקיבלו עזרה מדונה גרציה נשיא.

◀ הקיפו בכחול את הארצות שדונה גרציה נשיא התגוררה בהן ושמן שלחה עזרה ליהודים האנוסים.

◀ ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

וכל הכבוד לשר!

השר משה מונטיפיורי

מילים: חיים חפר, לחן: דובי זלצר

...
 וכשֶׁהָיָה הַשָּׂר מוֹנְטִיפּוּרִי בֶן תְּשׁוּעִים
 אָמְרוּ לוֹ: "תַּעֲלֶה, כִּי שָׁם לְמַעַל מְבַקְשִׁים."
 שָׁאַל אוֹתָם הַשָּׂר: "הֲגִידוּ אֵיךְ אוֹכֵל?
 אֵיךְ עֲלִילַת הַדָּם בְּדַמְשֶׁק תִּבְטַל?
 הֲלֹא צָרִיךְ לִלְכֹת לַפְּחָה הַנִּבְזָה
 לְהַגִּיד לוֹ: תִּתְבַּיֵּשׁ, אֵיךְ מְרֹשִׁים דָּבַר כָּזֶה?
 וְאִם צָרִיךְ לְשִׁים לוֹ בַּיַד אֵיזָה בְּקִשְׁיֵשׁ,
 מִיִּן מִתְנֶה גְדוֹלָה, אֶךְ שְׂאִישׁ בָּהּ לֹא יִרְגִישׁ,
 אֲזַי מִי אִם לֹא אֲנִי, לְתוֹרְכֵי אֶת זֶה יִגִּישׁ?"

וְהוּא עָלָה לְמַרְכָּבָה וְ"דִיו" לְסוֹסִים אָמַר,
 וּפָה מִתֵּן בְּסִתָּר, שְׂמָה נִדְבָּה,
 פֹּה צְבִיטָה בְּלַחֵי אוֹ לְטוֹף שֶׁל אֶהְבָּה,
 וְלִכֵּל הַיְהוּדִים שְׂמֻחָה וְגִאָּה
 וְכָל הַכְּבוֹד לְשָׂר וְכָל הַכְּבוֹד לְשָׂר!

1840

מידע

עלילת דם

מאז העת העתיקה הופצו האשמות שווא (האשמות שקר) על יהודים ברחבי העולם. אחת העלילות שנשמעו שוב ושוב הייתה שלצורך אפיית מצות לפסח, היהודים זקוקים לדם של נוצרים, ועל כן לפני חג הפסח חוטפים יהודים נער נוצרי, הורגים אותו ומשתמשים בדמו. האשמה כזאת מכונה "עלילת דם". לעתים היו המעלילים מניחים גופה של ילד נוצרי ליד פתח ביתו של יהודי, ותושבי המקום היו מסיקים שהרוצחים הם יהודים. בעקבות העלילות היו ההמונים פורעים בבני הקהילה היהודית המקומית ופוגעים בהם פגיעות קשות בנפש וברכוש. עלילת הדם בדמשק התרחשה בשנת 1840, והיא העלילה המוזכרת בשיר.

מידע

סר משה מונטיפיורי

סר משה מונטיפיורי חי באנגליה בשנים 1784-1885. הוא נודע בתרומות הרבות שתרם ליישוב היהודי בארץ ישראל (למשל, להקמת שכונת ימין משה בירושלים). אולם מונטיפיורי פעל רבות גם להצלתם ולרווחתם של יהודים במצוקה במקומות אחרים בעולם. כן עשה גם במקרה של "עלילת דמשק". בשנת 1840 נעלם בדמשק נזיר נוצרי לאחר שביקר בשוק היהודי. אנשי המנזר טענו שהיהודים רצחו אותו כדי להשתמש בדמו לאפיית מצות לחג הפסח. בעקבות זאת סבלו היהודים בדמשק מרדיפות וכמה מהם נעצרו. מונטיפיורי ניצל את מעמדו ואת קשריו והתערב למען היהודים בדמשק, וכמוהו עשו גם מנהיגים יהודים אחרים. בזכות התערבותם אצל הסולטן התורכי, ששלט אז בדמשק, התגלתה האמת - היהודים כלל לא היו אשמים במותו של הנזיר. בני הקהילה שנכלאו שוחררו, והשלטונות התחייבו בכתב להגן על היהודים מפני עלילות דם נוספות.

1 איזה סוג עזרה העניק מונטיפיורי ליהודים במקרה זה? (עזרה כספית? עזרה נפשית? עזרה פוליטית?)

2 כאשר העלילו עלילות דם נגד היהודים, היו היהודים יכולים לומר, בין השאר, שהתורה אוסרת עליהם לעשות את המעשים שבהם הם הואשמו.

3 < לדעתכם, איזו מצווה מעשרת הדיברות יכלו היהודים להזכיר במקרה זה כדי לנסות לשכנע את המעלילים שהם אינם אשמים?

4 משה מונטיפיורי הגיע למעמד רם וניצל את קשריו כדי להתערב לטובת יהודי דמשק. האם זכור לכם סיפור תנכ"י על מלכה יהודייה שהייתה נשואה למלך לא יהודי וניצלה את מעמדה ואת קרבתה למלך כדי להגן על היהודים בממלכתה? מה היה שמה של המלכה ומה עשתה בכדי להציל את היהודים?

< התבוננו במפה שבעמ' 138.

< הקיפו באדום את הארץ שבה התגוררו היהודים שהיו זקוקים לעזרה במקרה זה.

< הקיפו בכחול את הארץ שבה חי סר משה מונטיפיורי, שסייע להם.

< ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

על ספסל הלימודים

פריז, 1873

בעת ביקורי הרבים והממושכים בתורכיה הוכיחי בתדהמה וצער כאשר ראיתי את הפערות והדלות השוררות בקרב היהודים המתגוררים ברחבי האימפריה הזאת.

בכל מקום בתורכיה ניתן לראות סימנים של קדמה ושיפור, אך היהודים כמעט שאינם זוכים ליהנות מהם בגלל עוניים ובגלל חוסר השכלה.

התרופה היעילה ביותר למכה זו תהיה לדאוג ללימודיו ולחינוכו של הנוער.

(מתוך מכתבי הברון מוריס דה-הירש)

**פְּעוּת - פּוּרוּת, חוּסר יָדַע והשכלה
דלּוּת - עוּנִי**

מידע

הברון מוריס דה-הירש (1831-1896)

נדבן יהודי ממוצא גרמני שחי שנים רבות בצרפת. בביקורו בתורכיה הזדעזע הברון הירש ממצב היהודים, והחליט לסייע לקידום של היהודים בתורכיה ובארצות המזרח. הברון הירש תרם למטרות אלו סכום עתק של 50,000 פרנקים בכל שנה, סכום שאפשר בניית בית ספר חדש בתקופה ההיא.

1

הברון הירש תיאר במכתבו שתי בעיות שיהודי תורכיה סבלו מהן. מהן?

2

הברון הירש טען שיש קשר בין שתי הבעיות שהזכיר. מהו הקשר, לדעתכם?

3

נסו לשער אילו מוסדות ביקש הברון הירש להקים בעזרת תרומותיו?

4

◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.

◀ הקיפו באדום את הארץ שבה התגוררו היהודים שנזקקו לעזרה במקרה זה.

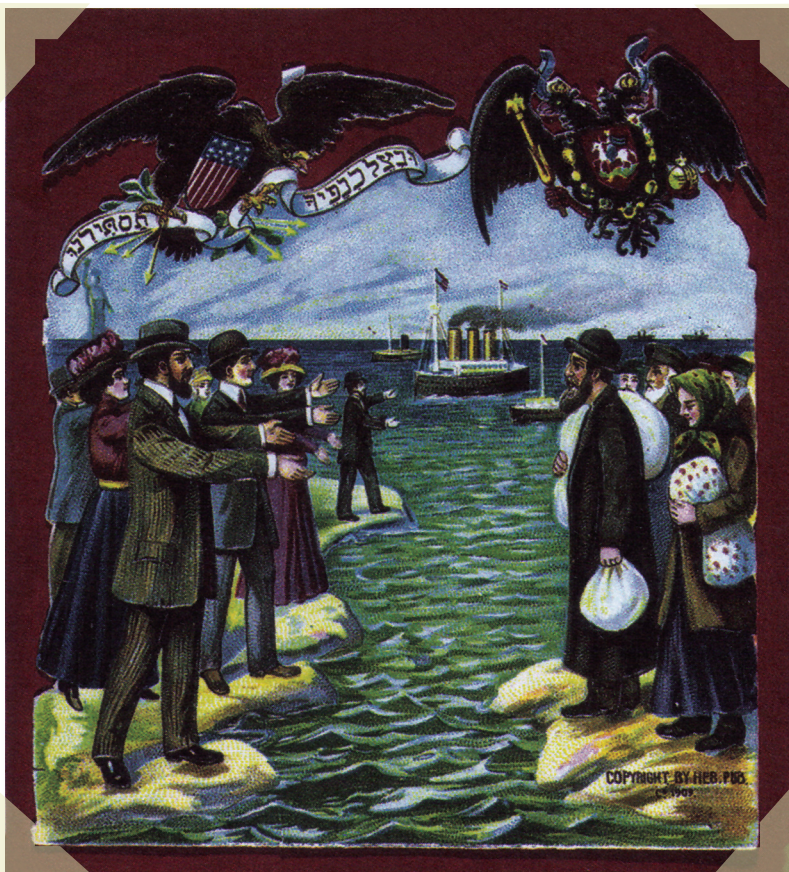
◀ הקיפו בכחול את הארץ שבה חי הברון הירש, שסייע להם.

◀ ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

ממזרח למערב

1881

יהודים אמריקנים מקבלים את פניהם של מהגרים יהודים ממזרח אירופה, ארה"ב, 1909

מידע

הגירה המונית מערבה

משנת 1881 החלה תנועת הגירה של מיליוני יהודים ממזרח אירופה (בעיקר מרוסיה ומפולין), עקב מצוקה כלכלית ורדיפות ובעקבות המדיניות האנטישמית של השלטונות באירופה. יהודים רבים היגרו לארצות הברית, ויהודי ארצות הברית - שהיו בעצמם מהגרים "ותיקים" - הקימו ארגונים לקליטתם של המהגרים היהודים החדשים.

בשנת 1880 מנתה הקהילה היהודית בארצות הברית כ-250 אלף נפש בלבד, וכעבור 50 שנה מנתה כ-2.5 מיליון יהודים.

בכרזה שבעמוד הקודם נראות שתי קבוצות: בצד האחד קבוצה של מהגרים יהודים ממזרח אירופה ובצד האחר קבוצה של יהודים אמריקנים.

1 אילו פרטים בכרזה מאפשרים לנו לזהות כל אחת מן הקבוצות?

2 מה הסיפור המתואר בכרזה?

3 חשבו על שלושה תחומים שבהם יכלו יהודי אמריקה לעזור למהגרים החדשים.

4 היהודים האמריקנים היו בעצמם מהגרים ותיקים או בני מהגרים. נסו לשער כיצד השפיעה עובדה זו על רצונם לסייע למהגרים היהודים החדשים?

5 היו יהודים אמריקנים שחששו מבואם של מהגרים חדשים לארצות הברית. נסו לשער מה היו הסיבות לחשש זה?

6 המהגרים הוותיקים והחדשים חצו את האוקיינוס האטלנטי כדי להגיע לאמריקה. חשבו על עוד סיבה שבגללה בחר האמן שעיבב את הכרזה לצייר ים בין המהגרים הוותיקים (היהודים האמריקנים) לבין המהגרים החדשים? מה מסמל הים בכרזה?

7 בראש הכרזה כתובות מילים מתפילת מעריב. העתיקו את המילים האלה למחברתכם, והסבירו מדוע, לדעתכם, החליט האמן לכתוב אותן בכרזה. מה רצה להביע בכך?

8 < התבוננו במפה שבעמ' 138.

< הקיפו באדום את ארצות המוצא של היהודים שנזקקו לעזרה במקרה זה.

< הקיפו בכחול את הארץ שהיהודים שסייעו להם התגוררו בה.

< ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

לחיים! - היקב בראשון לציון

היקב בראשון לציון, 1900

מידע

הברון בנימין אדמונד דה-רוטשילד

הברון בנימין אדמונד דה-רוטשילד חי בצרפת בשנים 1845-1934. הוא היה בן למשפחת בנקאים יהודים, ותרם כספים רבים לאנשי העלייה הראשונה בארץ ישראל. לברון רוטשילד הייתה תפיסה מיוחדת באשר לדרך הסיוע הנכונה - הוא לא היה מעוניין לפזר כספי צדקה, אלא לסייע למתיישבים לעמוד ברשות עצמם, כלומר לפרנס את עצמם.

הכספים שהעביר הברון רוטשילד לאנשי המושבות הראשונות שימשו אותם לקניית ציוד חקלאי וזרעים, לחפירת בארות, לבניית בתים וללימודי חקלאות (הרי לרבים מהם לא היה כל ניסיון בעבודה חקלאית).

בתמונה שלפניכם נראה היקב בראשון לציון שהוקם בעזרתו של הברון רוטשילד. הברון רוטשילד הקים יקב גם בזיכרון יעקב. היקב בזיכרון יעקב פעיל עד היום ופתוח לקהל המבקרים.

1 כיצד סייע הברון רוטשילד לאנשי העלייה הראשונה בארץ ישראל?

2 איזו דרך סיוע עדיפה בעיניכם - מתן כסף שהמקבל רשאי לעשות בו כראות עיניו, או נתינה של כספים שהמקבל חייב להשקיע אותם באמצעים שיאפשרו לו בעתיד להתפרנס בכוחות עצמו, כמו קניית כלי עבודה או לימוד מקצוע?

3 מדוע, לדעתכם, בחר הברון רוטשילד לסייע ליהודי ארץ ישראל דווקא?

מידע

דרכים שונות לתת צדקה

הרמב"ם, רבי משה בן מימון (1135-1204), הציג שמונה דרכים לנתינת צדקה, ודירג אותן מהדרך הראויה ביותר ועד הדרך הראויה פחות.

שמונה מעלות יש בצדקה...

1. המעלה הגבוהה ביותר של צדקה, היא לתת לאדם מתנה, או הלוואה, או למצוא לו עבודה - העיקר שלא יהיה תלוי עוד בנדיבותם של אחרים [...]

8. המעלה הנמוכה ביותר - לתת בהחמצת פנים.

(על פי הרמב"ם, הלכות מתנות עניים, פרק י', הלכות ז'-י"ד)

4 כאמור, הברון רוטשילד רצה שהכספים שתרום יאפשרו למתיישבים להתפרנס בכוחות עצמם. לאיזו מעלה מתאימה, לדעתכם, תרומתו של הברון רוטשילד?

5 כדי לפקח על חלוקת הכספים שתרום למתיישבים בארץ ישראל, שלח הברון רוטשילד לארץ ישראל פקידים מטעמו. אולם הפקידים חילקו את הכספים בהחמצת פנים וגרמו לחקלאים להרגיש "נזקקים". אפשר להניח שהדרך שבה חילקו הפקידים את תרומותיו של הברון רוטשילד לא הלמה את כוונותיו של הברון. מדוע?

- 6
- ◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.
 - ◀ הקיפו באדום את הארץ שבה התגוררו היהודים שנזקקו לעזרה במקרה זה.
 - ◀ הקיפו בכחול את הארץ שהברון אדמונד דה-רוטשילד, שסייע להם, חי בה.
 - ◀ ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

שלח את עמי!

1979

הפגנה למען שחרורו של אסיר ציון אנטולי שרנסקי, דרבן, דרום אפריקה, 1979

מידע

היהודים בברית המועצות

בין השנים 1917 ו-1989 היו רוסיה, אוקראינה ומדינות נוספות שייכות לברית של מדינות שנקראה "ברית המועצות". מבחינות רבות אזרחי ברית המועצות לא היו חופשיים, למשל היה אסור להם להביע עמדות שונות מעמדות הממשלה, והיה אסור להם לצאת מהמדינה בלא אישור מיוחד.

מצבם של היהודים היה קשה במיוחד משום שבברית המועצות שררה אווירה אנטישמית (עוינת כלפי היהודים), והשלטונות חשדו בכל מי שהתעניין במסורת היהודית, למד עברית או החזיק ספרים הכתובים בעברית. היהודים שִׁבְקָשְׁתָם לעזוב את ברית המועצות נענתה בסירוב כונו "סירובניקים".

בשנת 1970 פתחו יהודים בארצות החופשיות במאבק מול שלטונות ברית המועצות, במטרה ללחוץ עליהם שיאפשרו ליהודי ארצם להגר למדינות אחרות, ובין היתר, לעלות לישראל.

כיצד הם ניהלו את המאבק?

הם דרשו שממשלותיהם יתנו כל סיוע כספי לברית המועצות בהסכמתה להעניק אישורי יציאה ליהודים; הם הצביעו בבחירות למועמדים שהתחייבו להילחם למען שחרור יהודי ברית המועצות והפגינו מול שגרירות ברית המועצות בארצם.

שערי ברית המועצות נפתחו ליהודים (ולכל האזרחים) בשנת 1989.

1

מדוע, לדעתכם, יצאו יהודים במדינות החופשיות להפגין לטובת יהודים שלא הכירו כלל?

2

נסו להגדיר איזה סוג של תמיכה הושיטו המפגינים לאחיהם בברית המועצות? (תמיכה כלכלית? תמיכה פוליטית? סיוע בחינוך? ייעוץ?)

3

פעילויות למען יהודי ברית המועצות אורגנו בכל המדינות שהיו בהן קהילות יהודיות גדולות. רוב יהודי ברית המועצות התגוררו ברוסיה ובאוקראינה, והתנועה למען יהודי ברית המועצות התפתחה בעיקר בארצות הברית, בצרפת ובבריטניה.

◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.

◀ הקיפו באדום את המדינות שבהן התגוררו רוב היהודים בברית המועצות.

◀ הקיפו בכחול את המדינות שהיהודים שסייעו להם התגוררו בהן.

◀ ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

מידע

ולפעמים, מי שקיבל עזרה עתיד לעזור למי שעזר לו...

לאחר נפילת השלטון בברית המועצות בסוף שנות ה-80 של המאה ה-20, יכלו יהודים לצאת מהמדינה וגם לעלות לישראל. בשנות ה-90 ובתחילת שנות האלפיים עלו ארצה מברית המועצות יותר ממיליון יהודים.

קליטה של מספר רב כל כך של עולים דרשה ממדינת ישראל מאמצים ומשאבים רבים. אך העולים מברית המועצות גם תרמו תרומה רבה למדינה: למשל, הם הגדילו את מספר היהודים בישראל, הביאו לצמיחה כלכלית, תרמו להתפתחות המדע, התעשייה והתרבות ועוד ועוד.

הצלת יהודי אתיופיה

רכבת אווירית הטיסה יותר מ-14 אלף יהודים מאתיופיה לישראל בתוך 36 שעות, 1991

מידע

מבצע שלמה - 1991

ב-24 במאי 1991. המון של יהודים הצטופפו בשגרירות ישראל באדיס אבבה (בירת אתיופיה). מדינת ישראל העבירה 35 מיליון דולר לממשלת אתיופיה כדי שתסכים ליציאת היהודים מאתיופיה ולהעלאתם לישראל. אולם באתיופיה התחוללה באותה עת מלחמת אזרחים, והממשלה שנתנה את הסכמתה ליציאת היהודים הייתה עלולה לפול בכל רגע. המורדים צרו על הבירה, והיה חשש שאם הם יכבשו אותה ויתפסו את השלטון, הם לא יהססו לטבוח ביהודים המבקשים מקלט "בארץ זרה". היה ברור שיש למהר ולהוציא את יהודי אתיופיה מהמדינה, כל עוד אפשר. המטוסים - מטוסים צבאיים ומטוסי אל על - טסו הלוך ושוב, ובתוך קצת יותר מיממה הצליחו להביא ארצה יותר מ-14 אלף יהודים. מבצע זה כונה "מבצע שלמה" מפני שעל פי אחת המסורות, יהודי אתיופיה הם צאצאיהם של שלמה המלך ומלכת שֶׁבַא.

1

עיינו בתצלום שבעמוד הקודם.

א. מדוע, לדעתכם, הורדו המושבים מהמטוס?

ב. החיילים הישראלים שנשלחו להביא את יהודי אתיופיה לא אישרו לעולים לקחת אתם דבר, גם לא ציוד אישי מינימלי. נסו לשער מה הייתה הסיבה לכך.

2

מדינת ישראל הבריחה את יהודי אתיופיה לגבולותיה ופתחה להם את שעריה.

לאיזו עזרה נזקקו העולים לאחר שהגיעו ארצה?

מידע

מבצע משה - 1984

"מבצע שלמה" המשיך את מבצע ההצלה הראשון של יהודי אתיופיה - "מבצע משה", שבו הגיעו ארצה כ-15 אלף מיהודי אתיופיה.

3

נסו לשער מדוע כונה מבצע ההצלה הראשון של יהודי אתיופיה "מבצע משה"? לאיזה אירוע חשוב בתולדות עם ישראל רומז השם הזה? מה הקשר בין העלאת יהודי אתיופיה לאירוע הזה?

4

חפשו באינטרנט את מילות השיר "המסע לארץ ישראל" ששרה להקת שָׁבָא (להקה של ילדים ממוצא אתיופי בניצוחו של שלמה גרוניך). בחרו משפט אחד בשיר שאהבתם במיוחד.

5

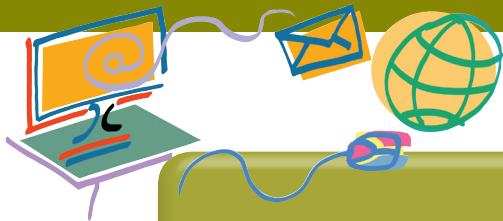
◀ התבוננו במפה שבעמ' 138.

◀ הקיפו באדום את המדינה שבה נמצאו היהודים שהיו זקוקים לסיוע במקרה זה.

◀ הקיפו בכחול את המדינה שסייעה להם.

◀ ציירו חץ ביניהן כדי לסמן את כיוון העזרה.

עזרה ליהודים בתקופת השואה

ג'ונתן, ארה"ב: הי חבר'ה, גם אתם למדתם את הפרק על העזרה בין יהודים? הרשים אותי מאוד שלאורך כל ההיסטוריה יהודים עזרו ליהודים אחרים, אפילו אם חיו רחוק מהם.

מיפ, הולנד: נכון, באמת מרשים. אבל אני חייבת להגיד שכשסגרתי את הספר, חשבתי פתאום על כל היהודים שנספו בשואה. הם לא קיבלו את העזרה שהיו כה זקוקים לה. שישה מיליון קורבנות! זה בטח לא המקרה היחיד שבו יהודים לא הצליחו להציל יהודים אחרים במצוקה.

ג'ונתן, ארה"ב: זה נכון, לא הצליחו למנוע את השואה, אבל שמעתי סיפורים רבים על יהודים שפעלו באופן עצמאי או בארגונים מחתרתיים, ועזרו ליהודים בגיטאות ואפילו במחנות ריכוז, סייעו להם להשיג אוכל, או למצוא מקומות מסתור.

מיפ, הולנד: גם אני שמעתי סיפורים כאלה, אבל אני דיברתי על היהודים האחרים, על מי שחיו בארצות שלא נכבשו על ידי הנאצים. למה הם לא עשו דבר??

הדס, ישראל: קודם כול, לקח זמן עד שהאנשים מחוץ לאירופה הבינו שהנאצים באמת מחסלים את היהודים באירופה, ומתכננים בריצונות לרצוח את כל היהודים. שנית, בהחלט היו אנשים שעזרו. למשל, בארץ ישראל התגייסו יהודים לצבא הבריטי כדי לסייע במלחמה נגד גרמניה הנאצית. ועוד משהו, בשנים שלפני הקמת המדינה, הבריטים שלטו בארץ. הם הגבילו מאוד את כניסת היהודים לארץ, ואפילו בתקופת השואה הם העניקו אישורי כניסה רק לחלק קטן מאוד מהיהודים שביקשו לעלות ארצה, אף על פי שלא היה ליהודים האלה לאן לברוח. חברי ארגוני המחתרת הצליחו להעלות ארצה, בסתר, למרות האיסור הבריטי, אלפי יהודים שלא קיבלו אישורי כניסה. לעלייה הבלתי חוקית הזאת קוראים "העפלה". אני נזכרת גם בחנה סנש ובצנחנים האחרים שצנחו בשטחי הכיבוש הנאצי, ריגלו וסייעו לפרטיזנים. מיפ וג'ונתן, סליחה, חכו רגע, קוראים לי, אני מיד חוזרת!

הדס, ישראל: סליחה, הנה חזרתי. רציתי לספר לכם סיפור. אני מכירה ילד ושמו אַבִּיתָר, לסבא של אַבִּיתָר קראו אלכסנדר רפאלי, לכן שמו המלא של אביתר הוא אביתר-אלכסנדר. סבא של אביתר, אלכסנדר רפאלי, השתייך לקבוצה של שישה חברים צעירים, חברי האצ"ל (ארגון צבאי לאומי), שבתקופת השואה היו נחושים להציל יהודים בכל דרך אפשרית. מישהו מכם שמע על הקבוצה הזאת?

מיפ, הולנד: לא, לא שמעתי עליהם. מה הם עשו?

הדס, ישראל: הו, הם עשו המון דברים! למשל, הם היו ממובילי ההפְּלָה עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, וגם אחרי המלחמה, כי אפילו אז הבריטים לא אפשרו לפליטי השואה להיכנס ארצה! חוץ מזה, הם פעלו למען הקמתה של מדינת ישראל... והם גם ניסו להקים צבא עברי שיילחם בנאצים בזמן מלחמת העולם השנייה, אבל הסיפור הכי מדהים - רגע, רגע, אני נסחפת... תגידו, יש לכם כוח לסיפור מדהים?

מיפ, הולנד: בטח!

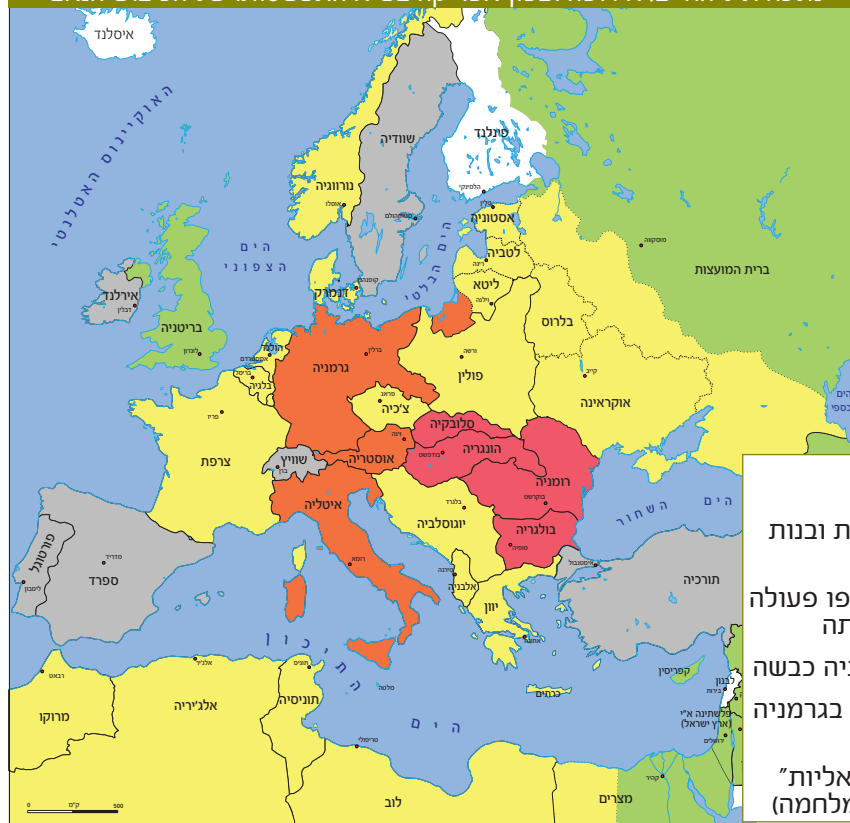
הדס, ישראל: טוב, אז אני מיד מספרת לך. מיפ תתכונני לסיפור אדיר!

על השואה:

בתקופת מלחמת העולם השנייה (1939-1945), שלטה המפלגה הנאצית בגרמניה. הנאצים רדפו את היהודים בגרמניה ובארצות שכבשו, וביקשו להשמדם. אף על פי כן, רוב המדינות החופשיות לא היו מוכנות לתת ליהודים מקלט. אירופה הפכה למלכודת ענקית ליהודים. שישה מיליוני יהודים נספו. האסון שהביאו גרמניה הנאצית ובנות בריתה על העם היהודי נקרא "השואה".

מלכודת ליהודים: אירופה וצפון אפריקה בשיא התפשטותו של הכיבוש הנאצי

מקרא:

- כתום** - גרמניה הנאצית ובנות בריתה
- אדום** - מדינות ששיתפו פעולה עם גרמניה ובנות בריתה
- צהוב** - מדינות שגרמניה כבשה
- ירוק** - מדינות שלחמו בגרמניה ("בעלות הברית")
- אפור** - מדינות "נייטרליות" (שלא היו מעורבות במלחמה)

זרקור: להציל יהודים עכשיו - הקמת ועד החירום על ידי משלחת האצ"ל בארה"ב

HELP Prevent 4,000,000 People from Becoming Ghosts

There are four million Jews still alive in Europe.

They can be saved. Experts agree on that.

Sweden and Denmark have just proved it by saving 6,000 Jews in a few days.
This Committee considers it a sacred duty to do all humanly possible to save them.

**עזרו למנוע
הפיכתם של
4,000,000 איש
לרוחות רפאים!**

עדיין נותרו בחיים
ארבעה מיליון
יהודים באירופה.
ניתן להציל אותם.
מומחים בטוחים בכך.

שוודיה ודנמרק הוכיחו
זאת רק עכשיו, בכך
שהצילו 6,000 יהודים
בתוך ימים ספורים.

מודעה שפרסם "ועד החירום להצלת העם היהודי באירופה" בעיתון **ניו יורק טיימס** ב-5 בנובמבר 1943.

מידע

על "ועד החירום להצלת העם היהודי באירופה" (הגוף שפרסם את המודעה שלמעלה)

הוועד הוקם בארצות הברית בסוף נובמבר 1942, על ידי חבורה של שישה צעירים יהודים ארץ-ישראלים, חברי האצ"ל (ארגון צבאי לאומי, אחד מארגוני המחתרת בתקופת המנדט הבריטי).

ערב מלחמת העולם השנייה ובראשיתה, נשלחו השישה לאירופה, כדי להציל יהודים ולהעלות אותם לארץ ישראל באמצעות העֶפְלָה. לאחר מכן, הם נשלחו לארצות הברית, ושם פעלו כדי לגייס תמיכה בהקמת צבא עברי ובהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל ולהמשיך לפעול למען הצלתם של היהודים באירופה.

אבל, בסוף נובמבר 1942, כאשר הגיעו הידיעות שבאירופה כבר נִרְצְחוּ שני מיליון יהודים בידי הנאצים, החליטו חברי המשלחת להקדיש את מלוא מאמציהם למטרה אחת: להצלה מיידית של היהודים שעדיין נותרו בחיים. לשם כך, הקימו את "ועד החירום להצלת העם היהודי באירופה".

חברי משלחת האצ"ל בארצות הברית היו:

אריה בן-אליעזר

יצחק בן-עמי

ערי ז'בוטינסקי

שמואל מרלין

הלל קוק, מפקד הקבוצה בארצות הברית, השתמש בשם **פיטר ברגסון**

אלכסנדר רפאלי

רקע

כיצד היה אפשר לעזור ליהודים בארצות שהנאצים שלטו בהן?

עמדת הממשל האמריקני:

בשנת 1942 נודע לעולם שבאירופה כבר נרצחו שני מיליון יהודים. בתגובה לכך התגבשה המדיניות של הממשל האמריקני, ולפיה הדרך הנכונה להציל את שאר יהודי אירופה מרצח, היא לנצח את גרמניה הנאצית במלחמה.

על פי גישה זו, כל שנותר ליהודי אירופה לעשות היה לחכות לניצחון המיוחל. **שימו לב!** ניצחון זה לא היה מובטח, ויכול היה להתרחש בעוד זמן רב מאוד. למעשה המלחמה הסתיימה רק בשנת 1945, כלומר שנתיים וחצי אחר כך.

עמדת "ועד החירום להצלת העם היהודי באירופה":

ועד החירום טען: **אסור לחכות!** יום נרצחים מאות ואלפי יהודים. יש למצוא דרכים אחרות לפעול כדי להציל מיד את כל מי שאפשר להציל מיהודי אירופה!

וכך הציע ועד החירום:

א. לפתוח במשא ומתן עם גרמניה הנאצית ובעלות בריתה, כדי שיאפשרו ליהודים לצאת מגרמניה ומהמדינות הכבושות, תמורת כסף וציוד.

ב. לשכנע מדינות שהנאצים לא שלטו בהן, כמו ארצות הברית, בריטניה שוודיה, שוויץ ועוד, לתת מקלט זמני ליהודים.

עיינו במודעה שבעמוד הקודם, מה משמעות המילים "להפוך לרוח רפאים"?

על פי המודעה, מה עלול לקרות אם לא יעשה דבר עד שגרמניה הנאצית ובנות בריתה ינוצחו במלחמה, כפי שגרס הממשל האמריקני?

אנשי ועד החירום פנו לקהל הרחב בארצות הברית משום שידעו שבחברות דמוקרטיות יש לציבור השפעה רבה על החלטות הממשל. לכן הם פרסמו מודעות בעיתונים בעלי תפוצה רחבה (שקהל הקוראים שלהם גדול).

א. מהו שמו של העיתון שבו הופיעה המודעה שבעמוד הקודם?

ב. מדוע, לדעתכם, הם פרסמו מודעות גדולות מאוד?

במודעה שבעמוד הקודם מובא מקרה של הצלת יהודים באירופה: כאשר הבין מלך דנמרק שלא יהיה בכוחו להוסיף ולהגן על היהודים שבארצו מפני הנאצים, הוא הבריח אותם לשוודיה בסירות בתוך כמה שעות (שוודיה היא מדינה קרובה לדנמרק, היא לא נכבשה על ידי הנאצים והסכימה לקבל את היהודים).

א. מדוע היה חשוב לאנשי ועד החירום לספק את המידע הזה לקוראי העיתון?

ב. מדוע חשוב להביא עובדות כאשר רוצים לשכנע?

התערב, אתה!

מכיוון שהיהודים בארצות הברית היו מיעוט קטן, פרסמו אנשי ועד החירום מודעות בעיתונים שפנו לציבור האמריקני הרחב - שהיה ברובו לא יהודי. כפי שראינו, המודעות ביקשו לשכנע את הציבור שאכן אפשר לעזור ליהודים הלכודים תחת השלטון הנאצי. אולם חברי הוועד חששו שגם מי שהשתכנעו יסגרו את העיתון לאחר שקראו אותו ויחזרו לשגרת חייהם. מה הם עשו כדי לנסות למנוע זאת? הם ניסחו את המודעות באופן העשוי לגרום לקוראים לפעול.

המרוץ נגד המוות - למה אנו מחכים?

האם אתה ישן טוב?

אתה יכול למנוע את אסונם [של יהודי אירופה]

האם יש משהו שאתה יכול לעשות כדי להציל מיליונים של חפים מפשע, גברים, נשים וטף, מעינויים וממוות?

האנושות, ההיסטוריה והאל ישפטו את כולנו!

הכתרות שלעיל הן כותרות של כמה מהמודעות שפרסמו אנשי ועד החירום:

- א. לאלו רגשות פונה כל אחת מן הכותרות למעלה?
- ב. כיצד עשויה פנייה לרגשות להשפיע על הקוראים?
- ג. במודעה שבעמ' 80 הופיעה פנייה ישירה לקורא עצמו. באילו מילים?

5

מופע ענק

מתוך המופע "לעולם לא נמות", ארה"ב, מרץ 1943

אנשי ועד החירום לא הסתפקו בפרסום מודעות ומאמרים.

כדי לגייס את דעת הקהל בארצות הברית לטובת היהודים בארצות

שהנאצים שלטו בהן, הם נקטו אמצעים נוספים. אחד מהם היה הפקה של המופע "לעולם לא נמות", אשר הציג את מצבם החמור של יהודי אירופה.

אנשים רבים מאוד שמעו על הרצח ההמוני של יהודי אירופה בפעם הראשונה כאשר צפו במופע. ביום הראשון הוצג המופע פעמיים בניו יורק, ובאותו היום בלבד צפו בו כ-40 אלף צופים.

לאנשי ועד החירום היה חשוב למשוך קהל רב למופע.

להלן פרטי מידע על המופע הענק. הסבירו כיצד תרם כל אחד מהם להבאת קהל רב לצפות במופע:

◀ על הבמה שרו כ-200 חזנים.

◀ במופע השתתפו שחקנים יהודים ולא יהודים כאחד.

◀ השחקנים הראשיים במופע, הבמאי וכן מלחין המוזיקה היו דמויות מפורסמות ביותר בקרב הקהל האמריקני באותה התקופה.

◀ המופע הועלה על בימות ערים גדולות בכל רחבי ארצות הברית.

המופע נשא את השם "לעולם לא נמות". הסבירו מדוע לדעתכם נבחר השם הזה.

המופע התקיים על רקע תפאורה של לוחות הברית בגובה 12 מטר, והסתיים בקריאת "קדיש" (התפילה הנאמרת לזכרם של אנשים שמתו).

למה, לפי דעתכם, החליטו לסיים את המופע בדרך זו?

מדוע, לדעתכם, היה המופע כלי יעיל להעברת מידע ומסרים (במיוחד בעידן ללא טלוויזיה ומחשב)?

פעילות פוליטית

הפגנות

אנשי ועד החירום לא חסכו במאמצים לעורר מודעות לגורלם של היהודים תחת השלטון הנאצי. ידועה במיוחד הפגנה שהתקיימה לפני הבית הלבן (משכן נשיא ארצות הברית), ב-6 באוקטובר 1943, ימים ספורים לפני יום הכיפורים, ובה השתתפו כ-400 רבנים. הרבנים התכוונו להגיש לנשיא רוזוולט עצומה שבה דרשו שיקים מיד מועצה ממשלתית עצמאית, שמטרתה להציל את היהודים שעדיין נותרו בחיים בארצות שבהן הנאצים (או בני בריתם) רודפים אותם.

"מצעד הרבנים" - הפגנה של כ-400 רבנים כדי להאיץ בממשל האמריקני להציל יהודים, וושינגטון, אוקטובר 1943

הנשיא רוזוולט התנגד להקמתה של מועצה שכזאת, ואף סירב לקבל את המפגינים שהתנגדו למדיניותו (שהצלת היהודים תבוא רק בעקבות הניצחון במלחמה על הגרמנים).

שערו, מדוע בכל זאת היה חשוב לארגן הפגנה שכזאת?

קשרים עם פוליטיקאים

נוסף על מסע ההסברה הציבורי (המודעות והמאמרים בעיתונות, המופע, הפגנות וכו') פעל ועד החירום בקרב פוליטיקאים בכירים בממשל האמריקני.

בזכות כל הפעילות הענפה הזאת, החלו רבים לחשוב שאכן חשוב ודחוף להציל את יהודי אירופה. אולם הנשיא המשיך לסרב לאשר את ההקמה של מועצה שתמסר לכך.

מאמצי ועד החירום נשאו פרי

פעולותיו של ועד החירום היו גורם מרכזי בהשגת תמיכתם של פוליטיקאים רבים בהקמת מועצה שתמסר להצלת כל נרדפי הנאצים (ובראשם היהודים). לרעיון המועצה קמו תומכים כה רבים, עד שהנשיא רוזוולט נאלץ להכריז בעצמו על הקמתה! כך הוקמה בינואר 1944, "המועצה לפליטי מלחמה" והיא פעלה ב-15 חודשי המלחמה האחרונים.

ב-15 החודשים האלה בלבד, סייעה המועצה להצלתם של כ-200 אלף יהודים.

הסנטור האמריקני גיי ג'ילט שתמך בוועד החירום

ההתנגדות לוועד החירום

פעילותו של ועד החירום נתקלה בהתנגדות. עתה נכיר את הסיבות השונות להתנגדות זו.

ב

הם בטח מגזימים... אני לא מאמין שבאמת נרצחו שני מיליון יהודים!

א

הם מתכוונים להביא לכאן (לארצות הברית) את כל יהודי אירופה, הם ייקחו את מקומות העבודה שלנו ואנחנו נהפוך למובטלים!

ג

למי אכפת מהיהודים האלה!

ד

לא, לא שמעתי שהנאצים באמת מחסלים את היהודים באירופה. כתבו על זה בעיתון? ייתכן... אני קורא עיתונים רק לעתים רחוקות.

ה

עד עכשיו לא הסכמתי עם השכן שלי, וחשבתי שאפשר להסתדר עם היהודים. אבל עכשיו פתאום הם מתחילים להגיד לנשיא ארצות הברית מה לעשות?! מה, הם רוצים לנהל את המדינה שלנו! השכן שלי צודק, היהודים הללו מסוכנים!

ו

אילו היה באמת אפשר לעשות משהו כדי להציל את היהודים באירופה, ברור שהנשיא רוזוולט שלנו היה עושה זאת; אבל הוא הסביר - אין מה לעשות. הכול יסתדר כאשר גרמניה תנוצח!

ז

מה אפשר לעשות? היהודים הם קבוצה חלשה ושולית. כיצד נוכל לכפות על מישהו לפעול למען הקורבנות?

ח

זו חבורה של צעירים זרים, הם לא מבינים שאם היהודים יתנגדו לנשיא באופן ישיר, בהפגנות והאשמות בעיתונות, שנאת היהודים בארצות הברית רק תגדל!

קראו את הטענות שלמעלה ונסו לזהות את אלה המשקפות -

11

- ◀ אנטישמיות (שנאה כלפי היהודים)
- ◀ אדישות לסבל
- ◀ אי ידיעה של חומרת מצבם של יהודי אירופה
- ◀ אָמוֹן עֵיוֹר בממשל האמריקני
- ◀ צרות עין

מובן שכל יהודי ארצות הברית דאגו לשלומם של יהודי אירופה, אולם הם נחלקו בדעותיהם: רבים מהם תמכו בפעילותו של ועד החירום, אך רבים אחרים, ובהם גם מנהיגי הקהילה, התנגדו לה, והיה אפשר לשמוע מהם את הטענות שבבועות הדיבור ו' עד ח'.

נסו למצוא בטענות ו' עד ח' את המשפטים המשקפים את העובדות האלה:

12

- ◀ היו יהודים שהאמינו כי מדיניותו של נשיא ארצות הברית מוצדקת.
- ◀ היו יהודים שחשבו שעל היהודים לנסות להשפיע על נשיא ארצות הברית בדרכים שקטות ולא פומביות.
- ◀ היו יהודים שהאמינו כי אין בכוחם להשפיע על הממשל האמריקני.
- ◀ היו יהודים שחששו שפעילות הוועד תגביר את האנטישמיות בארצות הברית (וממילא לא תצליח להציל את יהודי אירופה).

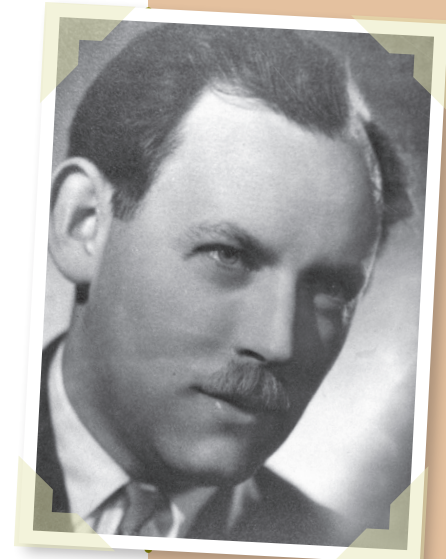
קבוצה למופת

אלכסנדר רפאלי

יצחק בן-עמי

הלל קוק (פיטר ברגסון)

אריה בן-אליעזר

ערי ז'בוטינסקי

שמואל מרלין

אנשי משלחת האצ"ל היו רק שישה. למרות זאת, ולמרות ההתנגדות העזה שנתקלו בה, הם הפכו את ועד החירום שהקימו לאחד הגורמים שהשפיעו על נשיא ארצות הברית, נשיא אחת המעצמות הגדולות בעולם, לשנות את מדיניותו.

כיצד הצליחו לעשות זאת?

הם פעלו בכל מיני זירות (תקשורת, פוליטיקה, אמנות) וגררו אחריהם המונים. הם עבדו ללא הרף - כאילו הם לעולם אינם מתעייפים - והיו מלוכדים סביב מטרה משותפת.

13

לפניכם כמה פסוקים מהתנ"ך:
 כיצד אפשר לקשר אותם לסיפורו של ועד החירום?

א. "עַת לַעֲשׂוֹת" - כלומר צריך לפעול עכשיו (תהלים קי"ט, קכ"ו)

ב. "אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ" (בראשית י"ג, ח')

ג. "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ" - כלומר אל תתעלם כאשר דם רעך נשפך (ויקרא י"ט, ט"ז)

ד. "טוֹבִים הַשָּׁנִים מִן הָאֶחָד" (קהלת ד', ט')

ה. "אֶת אַחֵי אֲנָכִי מִבְּקִשִׁי" (בראשית ל"ז, ט"ז)

14

התבוננו במפה בעמ' 79.
 חפשו לפחות חמש ארצות שהיו בהם יהודים שנזקקו לעזרה ורשמו את שמותיהן
 במחברותיכם בטור אחד.
 בטור שני רשמו מהיכן נשלחה להם העזרה שתוארה ביחידה זו.
 משכו חץ בין שני הטורים כדי לסמן את כיוון העזרה.

מיפ, הולנד: צדקת, הדס, זה סיפור ממש מדהים! ששת חברי הקבוצה הצליחו להניע קהל גדול לפעול להצלת יהודים, וגם להפעיל לחץ ציבורי על נשיא ארצות הברית להקים את המועצה הזאת, שהוא כל כך התנגד להקמתה.

הדס, ישראל: כן, זה באמת לא קל להניע אנשים! אני רוצה לספר לך משהו: בשנת 1944 כבר היו ידועים הפרטים על הרצח ההמוני והמתמשך באושוויץ. רבים (ולא רק השישה האלה), ניסו להשפיע על ארצות הברית להפציץ את מסילת הברזל שעליה נסעו הרכבות שהובילו את המוני היהודים לשם. לא מזמן אפילו מצאו מברק בעניין שגולדה מאיר הייתה חתומה עליו (את יודעת מיהי גולדה מאיר, כן?) אולם מאמצייהם של גולדה מאיר ושל כל האחרים לא צלחו. אמרתי לך, קשה להשפיע, אבל מסיפורם של השישה ראינו שלפעמים זה בכל זאת אפשרי!

הזמנה לשיח

להלן דוגמאות לשאלות שייתכן שתקבלו מתלמידים החיים בתפוצות, ולומדים את החוברת הזאת.

◀ האם ידוע לכם על עוד מבצעים שבהם מדינת ישראל סייעה ליהודים במצוקה (חוץ מאלה המסופרים בחוברת)? אם כן, ספרו לנו בבקשה.

◀ האם אתם מרגישים שחובה על יהודים לעזור ליהודים אחרים שאינם מכירים (למשל, למי שגרים בארצות אחרות)? הסבירו את עמדתכם.

לפניכם דוגמאות לשאלות שאפשר להפנות לתלמידים יהודים החיים בתפוצות:

◀ האם אתם מרגישים שחובה על יהודים לעזור ליהודים אחרים? הסבירו את תשובתכם.

◀ האם שמעתם על מקרה נוסף על אלה שקראנו עליהם בחוברת "חברים מעבר לים", שבו יהודי עזר ליהודים אחרים? אם כן - מי היה האדם הזה? (איש? אישה? אדם מפורסם? אדם החי כיום?) למי הוא עזר וכיצד?

◀ כאשר יש בחירות במדינה שלכם - עד כמה חשוב לבני המשפחה שלכם שהמועמד יהיה ידוע כ"טוב ליהודים" או "טוב למדינת ישראל", ועד כמה חשוב שדעותיו יהיו קרובות לשלהם בתחום החברתי, בתחום הכלכלה וכו'?

◀ אם המשפחה שלכם תורמת כסף לצדקה, האם היא תורמת לנזקקים באופן כללי, או שהיא מייעדת את הכסף לארגונים או לנזקקים יהודים? מדוע היא נוהגת כפי שהיא נוהגת?

◀ האם ההורים שלכם עוקבים אחרי החדשות בישראל ומודאגים אם יש כאן בעיות? אם כן, מדוע?

◀ האם ההורים שלכם נוטים לקרוא בעיתונים את המאמרים המספרים על קהילות יהודיות אחרות בתפוצות או שהם מדלגים על המאמרים האלה? מדוע, לדעתכם, הם עושים זאת?

